

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.10.1996, sp. zn. 3 Cdon 1172/96, ECLI:CZ:NS:1996:3.CDON.1172.1996.1

Číslo: 34/1997

Právní věta: Jestliže vlastníkem nemovitého majetku byla ke dni 31.3.1948 původní sokolská tělocvičná jednota, zatímco ke dni účinnosti zákona č. 173/1990 Sb. organizace podle ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb., pak platí, že k pozbytí vlastnictví původní sokolské jednoty došlo "odnětím zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb." Sokolská tělocvičná jednota, která obnovila svoji právní existenci, je oprávněnou osobou k navrácení jí odňatých majetkových práv ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb., a to nikoliv jako "znovu vzniklá dobrovolná organizace", nýbrž jako kvalifikovaná organizační jednotka (§ 6 odst. 2 písm. e/ zákona č. 83/1990 Sb.) obecně oprávněné právnické osoby, tj. České obce sokolské. Osobou povinnou k navrácení majetkových práv podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. je osoba povoláná jako nástupnická organizace Československého svazu tělesné výchovy vzhledem k jeho zániku na základě usnesení mimořádného sjezdu ze dne 25.3.1990.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.10.1996

Spisová značka: 3 Cdon 1172/96

Číslo rozhodnutí: 34

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Restituce, Zmírnění následků majetkových křivd

Předpisy: 173/1990 Sb. § 2 232/1991 Sb. § 1 odst. 2
§ 2 odst. 1

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

34/1997 Jo.

Jestliže vlastníkem nemovitého majetku byla ke dni 31. 3. 1948 původní sokolská tělocvičná jednota, zatímco ke dni účinnosti zákona č. 173/1990 Sb. organizace podle ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb., pak platí, že k pozbytí vlastnictví původní sokolské jednoty došlo "odnětím zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb."

Sokolská tělocvičná jednota, která obnovila svoji právní existenci, je oprávněnou osobou k navrácení jí odňatých majetkových práv ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb., a to nikoliv jako "znovu vzniklá dobrovolná organizace", nýbrž jako kvalifikovaná organizační jednotka (§ 6 odst. 2 písm. e/ zákona č. 83/1990 Sb.) obecně oprávněné právnické

osoby, tj. České obce sokolské.

Osobou povinnou k navrácení majetkových práv podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. je osoba povoláná jako nástupnická organizace Československého svazu tělesné výchovy vzhledem k jeho zániku na základě usnesení mimořádného sjezdu ze dne 25. 3. 1990.

(Rozsudek Nejvyššího soudu z 24. 10. 1996, [3 Cdon 1172/96](#))

Okresní soud v Domažlicích (po zamítavých rozsudcích ze dne 19. 11. 1992, č. j. 3 C 216/92-17, a ze dne 21. 5. 1993, č. j. 3 C 216/92-34, zrušených postupně usneseními Krajského soudu v Plzni) rozsudkem ze dne 30. 11. 1993 uložil žalované Tělovýchovné jednotě S. v K. uzavřít s žalující Tělocvičnou jednotou Sokol v K. dohodu o navrácení majetkových práv k nemovitostem, uvedeným v žalobě, a tyto nemovitosti jí vydat. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že zákonem č. 173/1990 Sb. stanovené podmínky žalobkyní uplatněného nároku jsou v této věci splněny.

K odvolání žalované Krajský soud v Plzni svým rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně. Odvolací soud vycházel ze zjištění, že ke dni 31. 3. 1948 byla vlastníkem v žalobě uváděných nemovitostí sokolská Tělocvičná jednota v K., zatímco současný výpis z katastru nemovitostí dokládá vlastnictví "ČSTV - TJ S. K.". Protože tato žalovaná tělovýchovná jednota odvozuje svoji existenci od Československého svazu tělesné výchovy a je od původního vlastníka jednotou odlišnou a protože žalobkyně současně obnovila svoji činnost jako součást České obce sokolské, pokládá se žalobkyně právem za osobu ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. oprávněnou k navrácení odňatých majetkových práv. Není případnou námitka, že nedošlo k odnětí majetkových práv podle zákonů v uvedeném ustanovení uvedených; opak vyplývá již z toho, že žalovaná jednota není identická s původním vlastníkem. Ohledně osoby k navrácení majetkových práv povinné odvolací soud uzavřel, že v tomto postavení je žalovaná tělovýchovná jednota, neboť to odpovídá přechodu majetku zaniklého Československého svazu tělesné výchovy, který určil jeho mimořádný sjezd v usnesení ze dne 25. 3. 1990; ve smyslu tohoto usnesení se totiž žalovaná stala vlastníkem sporných nemovitostí dnem své registrace (15. 4. 1992). S argumentem, že "k datu 30. 6. 1990 nebyla žalovaná legitimována podle zákona č. 83/1990 Sb. a předmětný majetek zůstal nadále ve vlastnictví ČSTV", se odvolací soud neztotožnil a měl za to, že registrace žalované až po uvedeném datu nezpůsobila její zánik ani podle ustanovení § 19 odst. 1, ani podle ustanovení § 19 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb.

V dovolání žalovaná vytykala odvolacímu soudu, že rozhodl ve věci nesprávně, protože nesprávně posoudil otázku aktivní a pasivní legitimace. Dovolatelka oproti odvolacímu soudu usuzuje, že žalobkyně není oprávněnou organizací podle zákona č. 173/1990 Sb., jelikož nedoložila, že jí byla majetková práva odňata v ustanovení § 2 tohoto zákona uvedenými zákony, na základě příslušných správních rozhodnutí. Kromě toho podle dovolatelky je ona sama faktickým a právním nástupcem subjektu, v jehož prospěch je v pozemkové knize zapsáno vlastnictví dotčených nemovitostí. Pasivní legitimace pak dovolatelce nesvědčí proto, že - jak uvádí v dovolání - sporný majetek nevlastní; podle stanov ČSTV měla jako tělovýchovná jednota k tomuto majetku jen právo hospodaření a nyní je oprávněna jej pouze užívat. Dovolatelka nebyla ve smyslu ustanovení zákona č. 83/1990 Sb. registrována k datu 30. 6. 1990 a tím podle jejího názoru nebyla splněna podmínka usnesení mimořádného sjezdu ČSTV ze dne 25. 3. 1990 o přechodu vlastnictví na tělovýchovné jednoty. Závěr odvolacího soudu, že se přesto stala dnem své registrace dne 15. 4. 1992 vlastníkem, je podle dovolatelky nesprávný, neboť od účinnosti zákona č. 247/1991 Sb. majetková práva nelze převést na jiného.

Ve smyslu článku II odst. 4 zákona č. 238/1995 Sb. Nejvyšší soud rozhodl o tomto dovolání tak, že dovolání zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

Z odůvodnění:

Dovolání je tu přípustné (§ 236 odst. 1 o. s. ř.), neboť odvolací soud potvrdil rozsudek, jímž bylo rozhodnuto jinak než v dřívějším rozsudku, protože soud prvního stupně byl vázán jeho právním názorem vysloveným v rozhodnutí, kterým dřívější rozhodnutí zrušil (§ 238 odst. 2 písm. b/ o. s. ř.).

Dovolání bylo podáno ve lhůtě určené ustanovením § 240 odst. 1 o. s. ř. a učinil je účastník řízení, náležitě zastoupený advokátem ve smyslu ustanovení § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolatel jím uplatnil dovolací důvod, kterým lze rozsudku odvolacího soudu vytýkat, že spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Tímto dovolacím důvodem je dovolací soud vázán, a to včetně toho, jak jej dovolatel obsahově vymezil. Vady řízení, které podle ustanovení § 242 odst. 1 o. s. ř. posuzuje z úřední povinnosti, nebyly dovoláním namítány a z obsahu spisu se nepodávají.

Dovoláním v dané věci dovolatelka nenapadá skutkový závěr odvolacího soudu, že žalobkyně je obnovenou tělocvičnou jednotou, začleněnou do České obce sokolské. Zpochybňuje však právní závěr, který na tomto základě činí odvolací soud, že je ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. (ve znění zákona č. 247/1991 Sb.) oprávněnou osobou k navrácení majetkových práv. Tuto námitku dovolatelka vyslovuje v dvojím směru; jednak tím, že odvolacímu soudu vytýká nesprávné právní pojetí podmínky předchozího odnětí těchto majetkových práv, jednak tím, že se pokládá za "faktického a právního nástupce" původního vlastníka.

Ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. ve znění zákona č. 247/1991 Sb. platí, že majetková práva dobrovolných organizací, která jim byla odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb., se navracejí podle stavu ke dni 31. 3. 1948 Československé (nyní České) obci sokolské a ostatním znovu vzniklým dobrovolným organizacím, které uplatní své nároky u právního nástupce organizace uvedené v § 2 zákona č. 68/1956 Sb. do 31. 12. 1991. Bližší úpravu podmínek a způsobu navrácení těchto majetkových práv pak obsahuje zákon č. 232/1991 Sb. (ve znění zákona č. 312/1991 Sb.), který též shodně upravuje osobu oprávněného a povinného subjektu (v § 1 odst. 2, § 2 odst. 1).

Ve vztahu k dovoláním kritizovanému pojetí podmínky odnětí majetkových práv je na místě v první řadě konstatovat, že tato podmínka (ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb.) má zjevně širší obsah, než jak jej chápe dovolatelka. Dovolatelka totiž opomíjí specifické (a rozhodné) určení odnětí majetkových práv vazbou na zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb. a nikoli výslovně na jejich jednotlivá ustanovení; jde o odnětí těmito zákony, k němuž tedy došlo na jejich základě a v jejich rámci.

Ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 187/1949 Sb. určilo, že majetek, který náležel dne 31. 3. 1948 tělovýchovným a sportovním organizacím, přechází na Československou obec sokolskou. Podle ustanovení § 9 odst. 1 zákona č. 71/1952 Sb. se tělesná výchova a sport prováděla v tělovýchovných a sportovních organizacích, vytvářených zejména při bývalém Revolučním odborovém hnutí a jako organizace státních pracovních záloh nebo obyvatelstva na vesnici, přičemž ve smyslu ustanovení § 13 téhož zákona přešel majetek sokolských jednot v závodech, úřadech, ústavech a na vysokých školách na příslušné závodní skupiny ROH. Ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb. posléze svěřilo organizaci a řízení tělesné výchovy "jediné dobrovolné tělovýchovné organizaci"; tomu odpovídala i úprava jejího majetkoprávního postavení.

Proces utváření organizační struktury provozování tělesné výchovy a sportu se odbýval ve vztahu k postupnému budování odpovídající majetkové základny. Pro ni je v sledované souvislosti rozhodující, že sokolské jednoty pozbývaly původního majetku počínaje přechodem na organizace ve smyslu citovaného § 13 zákona č. 71/1952 Sb. a že po účinnosti zákona č. 68/1956 Sb. (1. 1. 1957) existovala

jako výlučný provozovatel tělesné výchovy “jediná dobrovolná tělovýchovná organizace” (Československý svaz tělesné výchovy) a zásadně jen jí vlastnický patřil majetek, potřebný pro tělovýchovnou a sportovní činnost. Tyto právní poměry panovaly do 1. 6. 1990, kdy nabyl účinnosti zákon č. 173/1990 Sb.

Jestliže vlastníkem dotčeného nemovitého majetku byla ke dni 31. 3. 1948 původní sokolská tělocvičná jednota, zatímco ke dni účinnosti zákona č. 173/1990 Sb. byl vlastníkem subjekt jiný, organizace ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb. (což jsou skutková zjištění dovolatelkou nezpochybňovaná), pak se nabízí logický závěr, že původní vlastník toto vlastnictví nutně pozbyl. Stejně tak je zřejmé, že se tak stalo na základě a v rámci shora postižené právní úpravy; pozbytí vlastnictví je provázáno na druhé straně jeho nabytím právě v osobě subjektu touto úpravou zřízeného, totiž uvedené organizace podle ustanovení § 2 zákona č. 68/1956 Sb. Z toho ovšem vyplývá, že k pozbytí vlastnictví původní sokolskou jednotou došlo “odnětím zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb.”, tedy odnětím ve smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb.

Námítka dovolatelky proti právnímu závěru odvolacího soudu o splnění podmínky odnětí majetkových práv podle ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. tedy neobstojí.

Z citovaného ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. se dále podává, stejně jako z ustanovení § 1 odst. 2 zákona č. 232/1991 Sb., že oba tyto právní předpisy užívají pro oprávněnou osobu vůči sokolským subjektům – označení “Československá obec sokolská”, jež se identifikuje s označením této právnické osoby – sdružení jako celku (srov. § 2 odst. 3 a § 6 odst. 2 zákona č. 83/1990 Sb. a článek 1 Stanov Československé obce sokolské ze dne 21. 2. 1990; od účinnosti změn a doplňků stanov přijatých 30. a 31. 1. 1993 se sdružení označuje Česká obec sokolská). Česká obec sokolská jako právní subjekt je tedy subjektem oprávněným podle citovaných ustanovení zákonů č. 173/1990 Sb. a č. 232/1991 Sb.

Česká obec sokolská je však právnickou osobou (se stanovami určenou vnitřní strukturou), a proto nic nepřekáží přijmout závěr, že odkaz na ni v § 2 zákona č. 173/1990 Sb. zahrnuje i odkaz na její organizační složky, jestliže jsou nositeli právní subjektivity. Z účelu a smyslu zákona č. 173/1990 Sb. ostatně vyplývá, že primárně nejde o jakékoli konstituování majetkových práv, ale o navrácení těch práv, jež byla odňata, a logicky tedy i o navrácení práv tomu subjektu, jemuž původně svědčila. Je-li původním vlastníkem sokolská tělocvičná jednota, pak za předpokladu, že tato jednota obnovila svoji právní existenci, je tedy povolána k uplatnění daného nároku ona, a to nikoli jako “znovu vzniklá dobrovolná organizace”, ale jako organizační jednotka obecně oprávněné právnické osoby – České obce sokolské (§ 6 odst. 2 písm. e/ zákona č. 83/1990 Sb., článek 7 odst. 1, 2 Stanov České obce sokolské).

Jestliže obnovená sokolská tělocvičná jednota je osobou oprávněnou k navrácení majetkových práv, nemůže jí logicky být subjekt jiný, včetně dovolatelky, jak v dovolání naznačuje. Je proto nerozhodné, považuje-li se za “faktického a právního nástupce toho, v jehož prospěch jsou zapsána vlastnická práva”; zákony č. 173/1990 Sb. a č. 232/1991 Sb. s těmito okolnostmi nespojují žádný právně významný důsledek ani v případě, že by byly zjištěny.

Posouzení otázky aktivní legitimace k uplatnění nároku na navrácení majetkových práv odvolacím soudem je tedy – ve vztahu k dovolatelkou užitému dovolacímu důvodu – správné.

Druhou výhradu dovolatelka vznesla proti závěru odvolacího soudu o tom, že právě jí svědčí legitimace pasivní, a směřuje tak k právní otázce určení subjektu, který je k navrácení majetkových práv ve smyslu § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. povinným.

Subjektem povinným ve smyslu těchto ustanovení je právní nástupce organizace uvedené v § 2 zákona č. 68/1956 Sb. Touto organizací byla “jediná dobrovolná tělovýchovná organizace”

/Československý svaz tělesné výchovy/.

Za právního nástupce v hmotněprávních vztazích se považuje – obecně vzato – ten, kdo vstupuje do práv a povinností předchůdce /předeshlého jejich nositele/ na základě skutečností, stanovených hmotným právem. Uváděné právní předpisy však samy bližší podmínky právního nástupnictví neobsahují.

Mimořádný sjezd uvedené “jediné dobrovolné tělovýchovné organizace” /dále ČSTV/, svým usnesením ze dne 25. 3. 1990 schválil zánik ČSTV ke dni registrace nástupnických organizací, nejpozději ke dni 30. 6. 1990, a za nástupnické organizace povolal kromě jiných i Český svaz tělesné výchovy a tělovýchovné jednoty. Otázky majetku ČSTV sjezd upravil určením jeho přechodu na nástupnické organizace tak, že nemovitý majetek, který je zapsán u příslušného orgánu ve prospěch konkrétní tělovýchovné jednoty a ta jej též vede ve své účetní evidenci nebo má k němu právo hospodaření, přechází do vlastnictví tělovýchovné jednoty ke dni její registrace. Naproti tomu do vlastnictví Českého svazu tělesné výchovy přechází obdobně označený majetek všech organizačních složek české organizace ČSTV (ČÚV, KV, OV a jejich složek, podniků a hospodářských zařízení) s výjimkou tělovýchovných jednot (a klubů).

Zákon č. 173/1990 Sb. v ustanovení § 1 zrušil zákon č. 68/1965 Sb., ve kterém měla “jediná dobrovolná tělovýchovná organizace” zákonný podklad. Mimořádný sjezd, který schválil její zánik, přijetí zákona č. 173/1990 Sb. (dne 9. 5. 1990) předcházela. Proto tento zákon zvláštním určením povinné osoby v ustanovení § 2 coby “právního nástupce” této organizace vychází právě z tohoto jejího zániku. Tomu pak odpovídá, aby výklad pojmu právního nástupce ve specifickém smyslu ustanovení § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a jeho prostřednictvím i výklad pojmu povinné osoby byl odvozován od těch právních aktů, jimiž byla ukončena existence jeho předchůdce, organizace uvedené v ustanovení § 2 zákona č. 68/1965 Sb. Těmito právními akty jsou nutně především citovaná usnesení mimořádného sjezdu ČSTV.

Lze proto uzavřít, že povinnou osobou k navrácení majetkových práv podle § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zákona č. 232/1991 Sb. je osoba, která je jako nástupnická organizace Československého svazu tělesné výchovy označena vzhledem k jeho zániku usnesením mimořádného sjezdu ze dne 25. 3. 1990, a to ve vztahu k tam určenému majetkovému substrátu.

Je tedy správný závěr odvolacího soudu, že žalovaná je povinnou osobou k navrácení majetkových práv, neboť byla tělovýchovnou jednotou ČSTV, v jejíž prospěch byl dotčený majetek zapsán u příslušného orgánu, a která, jak sama dovolatelka konstatuje v dovolání, měla k tomuto majetku právo hospodaření. Vlastnické poměry zaniklého ČSTV, na které poukazuje dovolatelka v dovolání, tedy nejenže tento závěr nezpochybňují, ale naopak mu slouží jako podklad, z něhož vychází. Uplatnění k tomuto závěru směřujícího kritéria právního nástupnictví, specificky vyloženého pro poměry upravené zákonem č. 173/1990 Sb., neovlivňuje ani další námitka dovolání, kterou dovolatelka vyvozuje ze zániku ČSTV “nejpozději k 30. 6. 1990” ve vztahu k pozdějšímu datu registrace tělovýchovné jednoty. Ani dovolatelka totiž nenapadá správnost v těchto souvislostech rozhodného zjištění odvolacího soudu, že vytýkaný nedostatek registrace před 30. 6. 1990 nezpůsobil její zánik, byť případně její existence byla zprvu provázena právní subjektivitou ve smyslu ustanovení § 6 odst. 2 písm. e) zákona č. 83/1990 Sb., odvozenou od Českého svazu tělesné výchovy.

Lze tedy shrnout, že v mezích dovolacího přezkumu, daných obsahovou formulací dovolatelkou uplatněného dovolacího důvodu, je napadené právní posouzení věci odvolacím soudem ve svém výsledku správné; jiné otázky dovolacímu soudu nepřislušelo posuzovat. Tomu pak odpovídá závěr, že rozsudek, který na tomto právním posouzení věci spočívá, je rovněž (ve smyslu ustanovení § 243b odst. 1 o. s. ř.) správný. Podle téhož ustanovení proto Nejvyšší soud dovolání žalované zamítl.

O nákladech dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle ustanovení § 243b odst. 4, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř.; žalobkyni, jež by ve smyslu těchto ustanovení měla právo na jejich náhradu, však náklady v tomto stadiu řízení nevznikly.